

Паскур М.М.

студентка;

Цьох Л.Й.

*кандидат філологічних наук, доцентка,
Ужгородський національний університет*

КВАНТИТАТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РЕПРЕЗЕНТАНТІВ КОНЦЕПТУ «NORTH» В ОПОВІДАННЯХ ДЖ. ЛОНДОНА ПІВНІЧНОГО ЦИКЛУ

Одним з провідних понять сучасної когнітивної лінгвістики є концепт. Дослідження художніх творів на концептуальному рівні – новий вектор мовознавства, що відкриває перспективи розуміння ідіостилу письменника з позицій національної культурної традиції та загальнолюдських духовних цінностей. Увагу лінгвістів привертають перш за все концепти, що найтісніше пов'язані з культурою народу і найяскравіше відбивають специфіку його колективної свідомості.

Мета нашого дослідження – висвітлити квантитативні характеристики репрезентантів концепту «NORTH» в оповіданнях Джека Лондона північного циклу.

За генеральну сукупність вважаємо всю малу прозу Дж. Лондона, з якої методом цілеспрямованої вибірки було сформовано корпус, що відповідає основній умові своєї організації – репрезентативності.

На наступному етапі у тексті було додано інформацію про їх структуру: тексти роззначено на речення (позначки <s>...</s> відповідно для початку і кінця речення), речення складнопідрядні та складносурядні речення розглядаємо як одне; тексти роззначено на абзаци (<p>...</p>: початкова – перед позначкою початку першого речення у абзаци; кінцева – після кінцевої позначки останнього речення у абзаци); для заголовків використовуємо <title>...</title>; межі репрезентантів концепту окреслюємо позначками <сnc> ... </сnc>.

Підставами для включення художнього контексту в дослідницький корпус служать, по-перше, формальні маркери, тобто наявність в контексті імені концепту «NORTH», його еквівалентів / заступників (*Arctic*, *Pole* і под.), А також похідних імені концепту, його еквівалентів або замісників (*Polar*, *Northland* та ін.).

Формальні маркери зустрічаються в контекстах, тобто всередині текстів оповідань, а також і в назві оповідання «An Odyssey of the North». Всього налічується 8 формальних маркерів, на основі яких було відібрано 153 художні контексти.

Ми поділяємо думку дослідників про те, що відбір матеріалу не може бути здійснений лише за формальними маркерами з опорою на ім'я концепту, він вимагає і глибокого семантичного аналізу [1; 2; 4; 6].

Виявлені семантичні маркери концепту «NORTH» поділяються на вісім груп [3].

До першої групи належать контекстуальні синоніми і парафрази, які використовуються як синонімічні варіанти імені концепту: *The White Silence* (16), *the unknown lands* (7), *wilderness* (5), *dead world* (5), *barren ground* (5), *the Universe* (3), *God-forsaken land* (3), *vast solitudes* (3), *the great White Throne* (3) та ін. Загалом репрезентантів синонімічних варіантів імені концепту виявлено 57.

Друга група включає топоніми, які близько асоціюються з Північчю. Деякі з них мають світову популярність, інші відомі лише в північних широтах, а треті є вигаданими. Серед топонімів зустрічаються назви: а) гір: *the Ice Mountains* (3), *the Hills of Silence* (3), *the White Rockies* (1) та ін.; б) островів і півостровів: *Alaska* (9), *Porcupine Island* (3) та ін.; в) заток / бухт: *Eldorado Creek* (7), *Hudson's Bay* (6), *Mandell Bay* (5), *Henderson Creek* (1) та ін.; г) озер: *Lake LeBarge* (4), *Lake Bennett* (4), *Lake Marsh* (1) та ін.; д) морів: *Bering Sea* (7), *the polar sea* (3), *Norse sea* (2), *the Shallow Sea* (1) та ін.; е) річок: *Stuart river* (13), *Koyokuk* (7), *Sixty-mile river* (5), *the Lower River* (3), *the White River* (3), *the Naass River* (2), *the Indian River* (1) та ін.; ж) територій: *Chilcoot* (9), *the Country of the Yukon* (7), *the Lower Country* (3), *the Land of the Rainbow 's End* (1) та ін.; з) населених пунктів: *Yukon* (70), *Dawson* (6), *Forty-mile city* (25), *Klondike City* (21), *Pelly* (10), *Dyea* (9), *Circle City* (6), *Fort Cudahy* (5), *Haines Mission* (4), *St. George Mission* (3), *Edmonton* (2) та ін.; і) океанів, водних потоків, каналів, дельт, лук та долин річок, переправ і портів: *the Arctic Ocean* (1), *Douglass Channel* (1), *Five Finger Rapids* (1), *the great Yukon Delta* (1), *the Great Curve of the Yukon* (1) та ін.

Третя група включає репрезентанти, які характеризують Північ як особливу географічну зону: а) позначення специфічних природних явищ: *Aurora Borealis* (15), *the arctic winter* (3), *polar night* (2), *the Lynx* (2), *the Pole Star* (1), *the North Star* (1), *the Great Bear* (1), *northern solstice* (1), *the false dawn* (1), *the sun-dogs* (1); б) назви кліматичних умов, що характерні

для Півночі: *snow* (204), *frost* (185), *ice* (147), *wind* (103), *cold* (77), *snowstorms* (12), *the darkness* (10), *unearthly calm* (3), *a glacier* (3), *the never-opening ice* (3), *the temperature at sixty-five below zero* (1), *the absence of life and motion* (1), *the perfect cessation of wind and motion* (1), *the immensity of the snow-covered wilderness* (1), *the height of the sky* (1), *the depth of the silence* (1), *terrible weather* (1); в) найменування рослин і тварин, характерних лише для північних широт: *the moose* (37), *the seals* (17), *caribou* (14), *salmon* (12); *the wolverines* (11), *a bald-faced grizzly* (7), *moss* (5), *a little moose-bird* (4), *musk-oxi* (2), *walrus* (2), *a snowshoe rabbit* (2).

До четвертої групи належать одиниці, що характеризують Північ як батьківщину особливого корінного населення зі своїм життєвим укладом. У цю групу ми включаємо наступні позначення: а) назви племен: *the Indian* (70), *Siwash* (21), *the Hungry Folk* (21); *the Tanana* (18), *Mandell Folk* (18), *the Whitejish* (17), *Eskimo* (11), *the fisherfolk* (7), *the Thlunget* (6), *the Chinook* (5), *the Thlinket-folk* (4), *the Wolves* (3), *the men of the Northland* (1), *the Innuite* (1), *the men of the Yukon* (1); б) антропоніми корінного населення: *Ligoun* (29), *Nam-bok* (24), *Tantlatch* (21), *Klok-No-Ton* (15), *the Bone-Scratcher* (14), *Mutsak* (14), *Hair-face* (9), *Basik Wah-Wan* (8), *The Bear* (6), *the Otter Skins* (5), *Koskoosh* (4), *Zarinska* (4), *Kah-Chucte and Gowhee* (2), *The Fox* (1), *Palitlum* (1), *Koogah*, *Canim* (1); в) найменування духів, яким поклоняється місцеве населення: *evil spirits* (3), *the spirits of the pole* (2), *the spirits of Famine and Frost* (1); г) назви предметів домашнього вжитку, які використовуються представниками північних народностей: *igloo* (15), *a bidarka* (12), *the potlatch* (8), *teepee* (2), *wigwams* (2).

До п'ятої групи належать назви представників некорінного населення, які прийшли на північ в пошуках золота. Наприклад: *Northland adventurer*, *Yankee*, *che-cha-quas*, *gold-hunters* і ін.

Дану групу утворюють такі номінації: а) етнічні назви некорінного населення: *Yankee* (12), *British* (4), *Frenchmen* (3), *French-Canadian* (2), *Scots* (2), *Irishman* (1), *Scotchman* (1), *Canadian born* (1), *Englishman* (1); б) найменування некорінного населення не за етнічною ознакою: *the white men* (102), *che-cha-quas* (9), *half-breeds* (7), *voyageurs* (4), *miners* (2), *Northland adventurer* (2), *gold-hunters* (1), *Northland pioneers* (1), *the men of Forty Mile* (1), *white occupant* (1), *white rovers* (1), *the mining engineer* (1), *the Gold Commissioner* (1); в) імена / прізвища / прізвиська осіб некорінного населення: *Malemute Kid* (116), *Mrs. Eppingwell* (48), *Ruth* (34), *Jacques Baptiste* (28), *Father Roubeau* (24), *Mason* (23),

Mackenzie (9), *Carmen* (6), *Meyers and Bettles* (6), *Gabriel* (5), *Big Jim Belden* (3), *Stanley Prince* (3).

До шостої групи належать позначення реалій, які необхідні для проживання в умовах півночі. До них відносимо: а) види житла: *the cabin* (80), *the camp* (79), *tent* (26), *lodge* (25), *a shack* (6); б) продукти харчування: *the grub* (28), *the meat* (23), *dried fish* (13), *flour* (8), *dried salmon* (7), *the seal-oil* (4), *beans* (4) та ін.; в) предмети одягу і взуття: *moccasins* (44), *furs* (41), *snowshoe* (21), *skins* (17), *squirrel-skin parka* (12), *moosehide* (7), *wolfskin cap* (5), *dress of wool and fur* (1) та ін.; г) засоби пересування: *dogs* (335), *sleds* (106), *canoe* (50), *dog-teams* (6), *kayaks* (2); д) зброя: *knife* (60), *gun* (24).

Сьома група – це найменування фізичних і моральних страждань, які змушені переносити мешканці півночі: *famine* (34), *cold* (29), *hunger* (19), *death* (16), *toil* (6), *pain* (6), *frozen toes* (1), *miles of pain* (1), *frozen feet and cheeks* (1), *Fear of the North* (1), *flood and famine* (1) та ін.

Восьма група – назви золота, позначення золота: *the gold* (108), *dust* (34), *Bonanza* (13), *yellow treasure* (2).

Всього нараховується 27 семантичних маркерів, на основі яких та на основі маркерів формальних було укладено фактологічну базу дослідження, до котрої ввійшли 3564 художніх контекстів. Кількісний розподіл репрезентантів концепту «NORTH» представлено на діаграмі (рис. 1).

Рис. 1. Кількісний розподіл репрезентантів концепту «NORTH»

Джерело: розроблено автором

Отже, серед виявлених груп семантичних маркерів концепту «NORTH» найбільшу частку займають реалії (31%) та географічні зони (24%), які дещо випереджають некорінне населення (13%) та корінне (11%). Найменшу частку складають топоніми (8%), позначення золота (4%), формальні маркери концепту (4%), найменування фізичних та моральних страждань (3%) та контекстуальні синоніми та парафрази (2%).

Проте відсутність лексикографічної закріпленості більшості семантичних маркерів за об'єктом «північ», а також переважання семантичних маркерів над формальними, дозволяє, на наш погляд, говорити про високий ступінь індивідуально-авторського осмислення даного феномена в творах Джека Лондона.

Список використаних джерел:

1. Бабарыкина Т. С. Вербализация концепта «CHILD» на материале произведений Дж.К. Роулинг: диссертация ... кандидата филологических наук / Т.С. Бабарыкина. – Северодвинск, 2010 – 193 с.
2. Згазинская О. Г. Концепты <Париж> и <Киммерия> в творчестве М.А. Волошина: дис. ... канд. филол. наук / О. Г. Згазинская. – Северодвинск, 2008. – 255 с.
3. Лютянский В. М. Критерии отбора лексического материала, репрезентирующего концепт «СЕВЕР» / В.М. Лютянский // Вестник Иркутского государственного лингвистического университета, сер. «Филология». – Иркутск, 2010. – № 4. – С. 181-185.
4. Нифанова Т. С. К проблеме изучения канадского концепта «север / северность» / Т. С. Нифанова. – Диалог языков и культур: теоретический и прикладной аспекты: сборник научных статей. – Вып. 4. – С. 208-213.
5. Симашко Т. В. Денотативный класс как основа описания фрагмента мира / Т.В. Симашко: монография. Архангельск: Помор. гос. ун-т, 1998. – 337 с.
6. Jack London. The Son of the Wolf. URL: <https://www.gutenberg.org/files/2377/2377-h/2377-h.htm>
7. Jack London. The God of his Fathers: Tales of the Klondyke. URL: <https://www.gutenberg.org/files/1655/1655-h/1655-h.htm>
8. Jack London. Children of the Frost. URL: <https://www.gutenberg.org/files/10736/10736-h/10736-h.htm>